

STÁNEK ÚMLUVY A STAVBA SVĚTA

Jakýkoli pravý kult se nezakládá na lidské libovůli, ale na zjevení pocházejícím z vyšších světů. I to, jak byla vytvořena svatyně Starého zákona - *Stánek úmluvy*, má svůj původ v božském poučení, jehož se dostalo Mojžíšovi na hoře Sinaj. Tam mu Bůh sám ukázal nebeský předobraz onoho kultu a poukazem: „Hleď, abys vše učinil podle obrazu, který jsi viděl na hoře” (Ex 25,4, též 26,30 a 27,8) Kapitoly 39 a 40 Druhé Mojžíšovy knihy pak vyprávějí, jak si toto, co Mojžíš viděl, razí cestu do konkrétní podoby, jak se na hoře zjevené předobrazy odívají hmotou a stávají se tak lidem viditelnými. Tak ovšem probíhá v malém to, co se ve velkém událo při stvoření světa!

Tuto paralelu biblický text ještě navíc zdůrazňuje; objevují se zde výrazy a formulace, velmi podobné těm, které jsou použity v příběhu o stvoření. Příklad? -

„Tak bylo dokončeno veškeré dílo na příbytku a arše úmluvy” (Ex 39,22). „Mojžíš pohlédl na toto dílo, aj hle, bylo učiněno tak, jak Hospodin přikázal. A požehnal jim” (Ex 39,43) „Tak dokončil Mojžíš veškerou práci.” (Ex 40,33).

Tyto věty nemůžeme číst, aby nám nepřipomínaly Genezi: „Tak byla dokončena nebesa a země se vším co je v nich” (Gn 2,1) „A pohlédl Bůh na vše, co učinil, aj hle, bylo to velmi dobré.” (Gn 1,31) „Tak dokončil Bůh sedmého dne veškeré své dílo, jež byl učinil.” (Gn 2,2)

Tato shoda má jistě připomínat, že vybudování svatyně a stvoření světa jsou "z téhož rodu". Vnější svět je pak jednou velikou svatyní, makrokosmickým chrámem, a kultovní místo je obrazem tohoto božského světa v malém. Obojí je však zviditelnění věčných nadsmyslových obrazů.

Shodu obou procesů však můžeme sledovat podrobněji: I stavba svatyně pro schránu úmluvy je dílem rozděleným do sedmi částí jako stvoření. Tuto sedmičetnost zdůrazňuje sedminásobně opakovaná formule, jež se vyskytuje v Ex 40,19; 40,21; 40,23; 40,25; 40,27; 40,29 a 40,32 a zní "jak mu přikázal Hospodin." Potvrzuje, že to co se nyní staví před oči, souhlasí s předobrazem, že to zde dole důstojně zobrazuje nebeské, podle vůle Boží. Zní to i podobně jako ono "A Bůh viděl, že je to dobré", používané v Genezi.¹

Sedmistupňový proces se objevuje rovněž při zhotovení kněžského roucha a také se sedminásobným "jak Hospodin Mojžíšovi přikázal"², tedy i v něm se odráží ustrojení světa, jenž je "živým hávem božství". My se zde však omezíme na stavbu stánku, kde je vztah jednotlivých fází k sedmi dnům stvoření dostatečně patrný.

I

„I stalo se měsíce prvního léta druhého, prvního dne měsíce, že vyzdvižen jest příbytek. Mojžíš tedy vyzdvihl příbytek a podložil podstavky jeho a postavil dsky jeho, a provlékl svlaky jeho, a vyzdvihl sloupy jeho. Potom postavil stánek v příbytku a dal přikrytí stánku svrchu na něj, jakož mu byl přikázal Hospodin” (Ex 40,17-19 v Kral. překladu)

Prvního dne stvoření povstávají *nebesa a země*, tedy prapůvodní "nahore" a "dole". To se odráží i ve stavbě mikrokosmického příbytku. Na pevném základě spočívají sloupy, jež nesou vše pokrývající stanovou plachtu. A ta se nade vším pne, vše pokrývá, vše chrání a obepíná - je v kultickém smyslu tím horním - nebeskou oblohou.

II

Dalším krokem při stavbě příbytku je, že se velesvatyně oddělí závěsem. A v tomto před zraky skrytem, "okultním" prostoru bude umístěna schrána úmluvy se "stolcem milosti", nad nímž rozepíná svá křídla dvojice cherubů - prostor boží přítomnosti.

Druhého dne stvoření stvořil Bůh oblohu, jež má oddělit vody nad nebesy od vod pod nebesy. Tu "oblohu" si nesmíme podle Rudolfa Steinera představovat příliš materiálně - spíše jako jakési nadsmyslové silové rozvodí, nebo výhybku, na jejíž jedné straně voda padá v těžkých kapkách k zemi, zatímco na druhé se v oblačné podobě vznáší a rozplývá ve světle a říši beztlížné lehkosti, v onom "božství neseném cheruby". Za dávných dob "oblaka nebeská" vždy lidi vzrušovala a vzbuzovala v nich určitý elementární pocit přebývací moci boží.

1 Je to tam skutečně sedmkrát (Gn 1,4; 1,10; 1,12; 1,18; 1,21; 1,25 a 1,31) i když se toto dělení nekryje přesně s dělením na jednotlivé "dny".

2 Ex 34,1; 39,5; 39,7; 39,21; 39,26; 39,29; a 39,31.

Tak je tedy opona oddělující velesvatyni, v níž Bůh sám tajemně trůní na cherubech, obrazem oblohy propouštějící na jedné straně vodu dolů, do oblasti tíže a na druhé ji nechávající vzestupovat do beztížné oblasti světla.

III

Na severní straně před oponou, tedy příchozímu po pravé ruce (velesvatyně neležela jako u křesťanských chrámů na východě, ale na západě) byl postaven stůl s předkladnými chleby.

Třetího dne stvoření se z běsnících vod poprvé vynořuje pevná země. Pevnina a moře se oddělují. A objevivší se země se ihned odívá do zeleně a pokrývá rostlinstvem. „Zplod' země trávu, a bylinu”

A tento klíčící rostlinný svět je pak dán člověku "ku pokrmu". Země se stává "stolem Páně". Eucharistický stůl nese chléb a víno - vznešené vyslance rostlinné říše, jež se mají jako tělo a krev Kristova stát pokrmem věčného života.

Stůl s předkladnými chleby je jak připomínkou třetího dne stvoření, tak předobrazem stolu eucharistického.

IV

Čtvrtého dne stvoření nepokračuje vývoj země, ale pozvedáme zrak k nebesům. Bůh tam tvoří *nebeská světla*: Slunce, Měsíc a hvězdy.

A kultická symbolika čtvrtého dne stavby na to transparentně navazuje ve v.24:

„A rozsvítil lampy před Hospodinem, jakož přikázal Hospodin Mojžíšovi. A postavil svícen v stánku úmluvy naproti stolu, v straně příbytku ku poledni. A rozsvítil lampy před Hospodinem, jakož přikázal Hospodin Mojžíšovi.” (Gn 40,24-25)

Stůl s předkladnými chleby je pravým obrazem země. Sedmiramenný svícen³ je obrazem nebeského světa s jeho světly.

Goethe hovoří v podobném smyslu, když v Knize Pársů nechává starého Peršana, uctíváče Slunce takto promlouvat

V jasu svícnu toho i jiného
odlesk světla spatříte vyššího

V

Teprve po vzniku nebeských světél se může pátého dne přistoupit k rostlinnému životu i zvířecí oduševnělost. „Ať se vody zahemží hemžením živých tvorů a ať ptáci létají nad zemí pod nebeskou klenbou!”

V těchto zvířatech vstupuje do světa duševno: jsou totiž na zemi cizinci; jejich vlastní je svět nebeský, pročež je hluboce pravdivé, jestliže označujeme duševní jakožto "astrální" (*astra* - znamená latinsky hvězdy). Člověk je ještě skryt v nebeském světě, který se manifestoval čtvrtého dne skrze slunce, měsíc a hvězdy; sestoupí na zem až šestého dne, dne pátého ještě spočívá "nevysloven" v nitru božství. Ovšem svět zvířat již nyní přijímá od člověka podobu a způsob bytování na zemi. Představuje jakoby veliké preludium onoho duševního života, který rozkvetne později na zemi skrze člověka.

Pátého dne povstávající zvířecí svět se svým prožíváním plným bouřlivých poryvů, přívalů a vlnobití je skutečně podobou "astrality". K popisu duševních pochodů s oblibou užíváme přirovnání k větrům a vlnám. Obojí jsou jemné a citlivé substance, které nám jsou náznakem oněch jemných forem existence, v nichž sídlí vzruchy duše.

Člověk je pak povolán v sobě proměnit a produchovnit celý tento svět vnitřních vzruchů a žádostí symbolizovaný postavami zvířat, až veškerá duševní sféra počne sloužit vyššímu světu. Tím se na všechny tyto vnitřní popudy rozšíří jedna celková nálada obětavé zbožnosti. Toho důstojným podobenstvím bylo odjakživa *kadidlo*.

Při starozákonním kultu se ráno i večer přinášela oběť kadidla, aby měla duše stále před očima tento svůj cíl. „Jako kadidlo ať míří má modlitba k tobě, pozdvížení mých rukou jak večerní oběť.” (Ž 141:2) - to jsou slova žalmu, která se ozývají i v ofertoriu obřadu posvěcení.

3 O tom, že svícen byl sedmičetný se píše v Ex 37,23.

Pro kadidlovou oběť byl zvláštní oltář a ten byl zhotoven právě jakožto páte dílo. „Postavil také oltář zlatý v stánku úmluvy před oponou, a zapálil na něm vonné kadidlo, jak to Jahve nařídil Mojžíšovi.” (Ex 40:26-27)

VI

Šestý den probíhá stvoření pozemských zvířat a konečně i člověka. Při stavbě příbytku nyní následuje zřízení oltáře pro oběť zápalnou.

Ještě závažněji než zlatý oltář kadidlový musí k člověku promlouvat tento oltář obětní. Na něm tekla krev obětních zvířat, obětovaných zástupně - krev teplokrevných zvířat, která stojí člověku nejbližší, sestoupila na zem, do pozemské skutečnosti sice před ním, leč přesto téhož šestého velikého dne stvoření. V uplývající krvi obětních zvířat prožíval člověk své vlastní vydání a svou vlastní oběť božskému světu; při pálení obětovaného zvířete se cítil ve svém pozemském bytí stravován horoucností v žáru božského ohně.

V ohni a v krvi se projevují nejhlubší tajemství lidství. Předkládají se nám, v jiné podobě nežli za starodávna, duchovněji, ovšem bez újmy na jejich skutečnosti, při každém obřadu posvěcení: tam zaznívají na závěr ofertoria slova o ohni božské lásky a o tajemství kalicha. V oltáři obřadu posvěcení se sjednocuje, co bylo ve Starém zákoně ještě odděleno. Je zde stůl s posvěceným chlebem, svícen se sedmi světly, zde se obětuje i kadidlo; konečně je i oltářem oběti zápalné, k němuž přicházejí a na němž se setkávají lidská odevzdanost a oběť Golgotská.

Plno významu se tak důstojně staví vedle sebe: šestý den, den stvoření člověka a oltář oběti zápalné.

VII

Dílo stvoření je příchodem člověka zvnějšku uzavřeno. Sedmý den nepřináší již nic dalšího, co by se nyní zjevilo na světě, obdařuje však svět čímsi vnitřním, totiž prvkem posvátného *svátečního pokoje*.

Bůh spočinul - Bůh "slaví" svátek - to nám zní jako vyjádření božského života v jeho nejvlastnějším tajemství, jako spřádání nitě ducha v jeho pravlasti.

Když řekneme, že "slaví", není přitom třeba tolik myslet na negativní stránku slavení, totiž že nepracuje. To je jen obrácená strana čehosi jinak pozitivního. Ustat od vnější práce totiž má a může uvolnit síly, které mohou svou veškerou aktivitu obrátit dovnitř. I tu bychom měli pamatovat na Nietzscheho slovo o tom, že svoboda není tolik svobodou "od něčeho", leč svobodou "k něčemu". "Svátek dnes pro mnohé znamená jakoby esenci jakéhosi čistého, svátečně vyprázdněného nicnedělání. Avšak ruce, jež se mají pozvednout k slavení, jsou proto zbaveny prachu všednosti, aby obsáhly více, aby jimi bylo možno uchopit božství.

Při zhotovování kněžského roucha se na sedmém a posledním místě vytvoří zlatá hvězda - květ s nápisem "Svatý Hospodinu." (Ex 39,30). A i sedmý krok při stavbě příbytku má podobu tohoto očištění a zasvěcení vyšším účelům: „A postavil umyvadlo mezi stánkem úmluvy a mezi oltářem, do něhož nalil vody k umývání. A umýval z něho Mojžíš, Aron a synové jeho ruce své i nohy své. Když vcházel do stánku úmluvy, a když přistupovali k oltáři, umývali se, jakož přikázal Hospodin Mojžíšovi.” (Ex 40,30-32)